

solidarność. Podaj dalej!

PODRÓŻ DO CIEKAWOŚCI

RAPORT

foto: Szkoła Podstawowa nr 1 im. Jana Pawła II w Czarnej Białostockiej

Erasmus+

Fundacja
Szkoła z Klasą

PODRÓŻ DO CIEKAWOŚCI

Celem programu Solidarność. Podaj dalej! jest uwrażliwianie uczniów i uczennic na drugiego człowieka oraz tworzenie przestrzeni do rozmowy w szkole na aktualne tematy społeczne.

Solidarność. Podaj dalej! jest prowadzona w Polsce przez Fundację Szkoła z Klasą od 2017 roku. Uczniowie i uczennice biorący udział w przedsięwzięciu analizują i interpretują współczesne fotografie, a następnie przekuwają swoje myśli w tekst – piszą pocztówkę i wysyłają ją do wybranych nieznajomych osób lub instytucji. Szacujemy, że w programie wzięło już udział ponad 4 000 młodych ludzi ze szkół i przedszkoli w całej Polsce.

Poniżej prezentujemy **trzy najważniejsze wnioski** z programu Solidarność. Podaj dalej!. Zapraszamy do refleksji nad nimi.

#1 Szkoła nie jest samoistną wyspą

Szkoła nie przygotowuje do życia –
życie dzieje się w szkole!

#2 Którędy do celu?

Mechanika facylitacji stawia osoby
prowadzące w roli przewodniczek
i przewodników, a nie egzaminatorek
i egzaminatorów znających prawidłową
odповідź na każde zadane pytanie.

#3 Podróż do CIEKAWOŚCI

Odwaga pozwala na ciekawość i pomaga unieść
dyskomfort spowodowany spotkaniem z innymi ludźmi,
odmiennymi stanowiskami czy wartościami.
To niezbędny element uczenia się otwartości
i prawdziwej ciekawości.

#1 SZKOŁA NIE JEST SAMOISTNĄ WYSPĄ¹

Można wskazać wiele czynników, z powodu których szkoła coraz częściej wyrzuca problemy dzisiejszego świata poza swoje mury. To strach przed reakcją otoczenia, brak czasu spowodowany przeładowaną podstawą programową, przekonanie, że na wychowanie jest miejsce tylko na godzinie wychowawczej. Często jest też obawa przed odkryciem się ze swoimi poglądami w dyskusji. Nie pomaga rozpowszechnione podejście, które mieści się w sloganie: „szkoła PRZYGOTOWUJE do życia”.

A przecież jest inaczej. Szkoła nie przygotowuje do życia – życie dzieje się w szkole!

Wypieranie i tabuizowanie trudnych tematów, z którymi na co dzień stykają się młodzi ludzie, na dłuższą metę po prostu nie działa. Im mniej przestrzeni w szkole na rozmowy dotyczące m.in. kwestii antydyskryminacyjnych, praw człowieka czy bieżących spraw społecznych, tym większe zainteresowanie nimi. Zapytani w ankiecie programowej (2021), o czym chcieliby rozmawiać, uczniowie i uczennice podnosili np. problematykę związaną ze społecznością LGBTQ+. Zbywanie i gaslighting² artykułowanych przez młode osoby potrzeb, udawanie, że życie dzieje się gdzieś poza szkołą, oraz brak przestrzeni na pytania i wątpliwości na temat ważnych spraw społecznych wpływają na postrzeganie szkoły jako instytucji opresyjnej i pogłębiają różnice pokoleniowe.

Aktualny świat poza nawiasem

Skupienie na testach i brak czasu na cokolwiek poza podstawą programową wyrzucają poza nawias wszystko, co aktualne i ważne.

Młodzi chcą rozmawiać

Wypieranie i tabuizowanie trudnych tematów, z którymi stykają się młodzi ludzie, na dłuższą metę nie działa. Im mniej przestrzeni na dyskusje dotyczące m.in. tematów antydyskryminacyjnych, tym większe zainteresowanie nimi. Wiele mówi to, że młodzi zapytani w ankiecie (2021), o czym chcieliby rozmawiać, podnosili np. tematy związane ze społecznością LGBTQ+.

Ucieczka od trudnych tematów

„Jesteście za młodzi”, „to nie jest teraz ważne”, „masz się uczyć” – zbywanie i gaslighting artykułowanych przez młodych ludzi potrzeb, brak przestrzeni na pytania i wątpliwości.

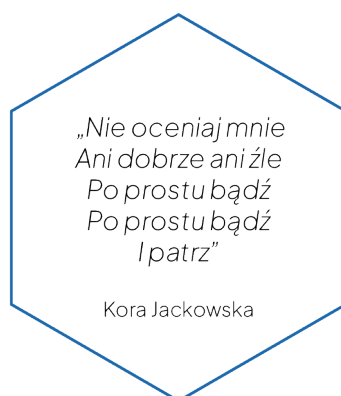
1. Parafraza cytatu z Ernesta Hemingwaya „Człowiek nie jest samoistną wyspą” (*Komu bije dzwon*), 1940 r.

2. *Gaslighting* – z ang.: manipulowanie drugą osobą w sposób, który lekceważy jej opinie i obawy, prowadzi do narastającego poczucia dezorientowania, załęknięcia i braku wiary we własny osąd sytuacji.

2 KTÓRĘDY DO CELU? METODYKA PROGRAMU

Solidarność. Podaj dalej! oferuje prostą metodykę pracy z tekstem i fotografiami. Jest to uporządkowany proces analizy zdjęć, który oddziela to, co widzimy, od tego, co myślimy i czujemy. Zwraca też uwagę na to, jakich filtrów używamy do opowiadania o obrazach. W ten sposób program daje nauczycielkom i nauczycielom poczucie bezpieczeństwa w poruszaniu trudnych tematów w klasie i wspiera przechodzenie przez emocjonalną część doświadczenia.

2.1. Mechanika facylitacji stawia osoby prowadzące w roli przewodniczek i przewodników, a nie egzaminatorek i egzaminatorów znających prawidłową odpowiedź na każde zadane pytanie.

2.2. „Chemia pojawia się z czasem – zwolnij”. Doświadczenie rzeczywistości

Na co dzień w szkole nie ma przestrzeni ani czasu na doświadczenie i rozumienie rzeczywistości – trzeba ją od razu zinterpretować zgodnie z kluczem.

Formułowanie opinii na temat tego, co widzimy, to łączenie wiedzy z emocjami i wartościami.

Wymaga to przede wszystkim... czasu i przestrzeni. Jedna z trenerek programu, która prowadziła szkolenie dla nauczycielek i nauczycieli nazwała ten moment „zmysłowym przytrzymaniem”. W programie Solidarność. Podaj dalej! kadra pedagogiczna może stworzyć odpowiednie warunki do przyjrzenia się zdjęciom oraz emocjom, które wzbudzają. Zaspokajanie uczniowskiej potrzeby bycia wysłuchanymi poprzez uważność i czas pozwala na wzmacnianie relacji opartej na zaufaniu.

2.3. Zaprzyjaźnianie się z niepewnością i złożonością

Zdolność nawigowania w stale zmieniającej się i niepewnej globalnej rzeczywistości zależy od umiejętności obserwacji, refleksji i zatrzymania się. Solidarność. Podaj dalej! wymaga tych kompetencji od wszystkich zaangażowanych osób, w tym zespołu fundacji. Celem programu jest poszerzanie i pogłębianie pola widzenia, dosłownie i w przenośni.

Prosty, wspierający proces

Prosty, ale uporządkowany proces analizy zdjęć zdejmuje z nauczycielek i nauczycieli presję i wspiera w potencjalnie trudnych momentach.

Rozmowa z przewodniczką lub przewodnikiem zamiast sprawdzianu

Mechanika facylitacji stawia osoby prowadzące w roli przewodniczek i przewodników, a nie egzaminatorek i egzaminatorów znających prawidłową odpowiedź na każde zadane pytanie.

Zmysłowe przytrzymanie, a dopiero potem interpretacja

Łączenie wiedzy z emocjami oraz zmysłowym doświadczeniem wymaga przede wszystkim... czasu i przestrzeni. Wpisana w proces analizy i interpretacji konieczność zatrzymania się, przyjrzenia się zdjęciom i poczuć ich to wyraz wsparcia oraz zaufania, jakiego w tym procesie może udzielić młodym ludziom grono nauczycielskie.

Szersze spojrzenie na niepewną rzeczywistość

Zdolność nawigowania w stale zmieniającej się globalnej rzeczywistości wymaga umiejętności obserwacji i refleksji. Praca ze zdjęciem poszerza i pogłębia pole widzenia, dostownie i w przenośni.

#3 Podróż do CIEKAWOŚCI

3.1. Umiejętność rozmowy

Wymiana myśli i związana z nią kompetencja głębokiego słuchania pomagają w budowaniu zrozumienia, ale też zainteresowania innymi punktami widzenia i złożonością świata. W ćwiczeniu proponowanym przez Solidarność. Podaj dalej! bardziej niż znalezienie prawidłowej odpowiedzi liczy się sam proces jej poszukiwania i rozmowa. Stwarzanie w szkole sytuacji, w których nieistotne jest to, kto ma rację i kto wygra, to miara wyjątkowości i prawdziwa siła programu.

3.2. Zaufanie. Bezpieczeństwo. Odwaga

Zaufania nie zdobywa się z racji autorytetu – buduje się je cegielką po cegielce. Bezpieczna metodologia programu pozwala zbierać cegielki, które dowodzą, że w szkolnej rzeczywistości jest miejsce na zaufanie, że nie skrzywdzimy się nawzajem, że jesteśmy dla siebie ważni i ważne, że ktoś będzie przewodniczką lub przewodnikiem zamiast sędzią lub egzaminatorką. To pomaga w odważnym dzieleniu się trudnościami i wątpliwościami, w pokazaniu swojego autentycznego „ja”.

Zadawanie pytań i słuchanie, żeby usłyszeć, to kolejny ważny aspekt odwagi. Gotowość na usłyszenie tego, co może być inne niż nasze opinie, i wytrzymanie dyskomfortu, który może się przy tym pojawić, to ceniona współcześnie postawa i kompetencja.

3.3. W stronę ciekawości i otwarcia się na drugą osobę

Działania w ramach Solidarność. Podaj dalej! mają na celu nie tylko wspieranie uczniów i uczennic w introspekcji, formułowaniu myśli i dzieleniu się nimi. Ta istotna podstawa pomaga zdobyć się na odwagę i wychodzić poza strefę komfortu. Rozmowa na poziomie klasy i wymiana z zagranicznymi partnerami programu buduje w osobach uczestniczących ciekawość i otwartość na innych ludzi: ich odczucia, myśli, poglądy. Kluczowym zadaniem jest tu praca nad gotowością do uniesienia dyskomfortu, jaki może być konsekwencją spotkania z drugim człowiekiem.

Okazuje się bowiem, że kluczem do pomieszczenia wątpliwości i niepokojów innych nie jest wcale posiadanie odpowiedzi – wystarczy słuchać.

Rozmowa jako wymiana, a nie wygrana

Wymiana myśli i związana z nią kompetencja głębokiego słuchania pomagają w zrozumieniu inności i złożoności świata. Bardziej niż znalezienie odpowiedzi liczy się tu proces jej poszukiwania. To wyjątkowa w warunkach szkolnych sytuacja, w której nieistotne jest, kto ma rację.

Zaufanie. Bezpieczeństwo. Odwaga

Poprzez kolejne kroki facylitacyjne stopniowo budowane jest zaufanie i bezpieczeństwo. Z nimi przychodzi nie tylko odwaga do odstąpienia siebie, ale i ciekawość innej perspektywy.

W dalszym rozwijaniu programu kluczowy jest nacisk na wsparcie nauczycielek i nauczycieli. Istotnym do zbadania wątkiem jest to, jak zachęcić osoby, które chciałyby, ale zwyczajnie boją się wziąć udział w programie. Zniechęcającym czynnikiem są potencjalne zawodowe konsekwencje związane z uczestnictwem w przedsięwzięciu, które porusza społecznie zaangażowane tematy i uczy młodych krytycznego myślenia, zadawania niewygodnych pytań. Wnioski z programu zachęcają, żeby zapraszać do niego jak najmłodszych uczestników i uczestniczki – w końcu na rozwijanie wrażliwości i otwartości na drugiego człowieka nigdy nie jest za wcześnie.

W Fundacji Szkoła z Klasą chcemy więc promować Solidarność. Podaj dalej! jako rozwinięcie programu wychowawczego szkół i przedszkoli oraz realizację celów milenijnych.

Nie spiesz się!

Metodologia, choć prosta, jest wywróceniem do góry nogami porządku szkolnego. Daj czas sobie i innym na przekonanie się, że tak można pracować, a potem pozwólcie sobie na swobodną eksplorację.

Gotowe scenariusze

Zaczynaj z gotowymi scenariuszami i traktuj je jak mapę, a gdy czujesz się wystarczająco swobodnie, eksplorujcie głębiej, dalej, próbujcie nowych dróg.

Eksperymentuj na sobie

Weź udział w szkoleniu, przejdź sama lub sam przez to, co potem zaproponujesz w klasie. Praktykuj z innymi nowy, inny sposób rozmowy. Możesz liczyć na zastrzyk inspiracji, motywacji i odwagi.

Dziel się i dobrym i trudnym

Gdy próbuje się nowych podejść, łatwo zwątpić. Dlatego dobrze jest pamiętać o tym, że nie jesteście sami i same. Zawsze możecie liczyć na pomoc – wzajemną i Fundacji Szkoła z Klasą.

Raport powstał na podstawie rozmów z osobami zaangażowanymi w realizację programu Solidarność. Podaj dalej!: z koordynatorkami z Fundacji Szkoła z Klasą oraz nauczycielkami. Spotkania odbyły się pod koniec 2022 r.

Wnioski sformułowały i spisały: Anna Kuliberda i Alicja Peszkowska.

Fundacja
Szkoła z Klasą